

Araştırma Makalesi/Research Article

**TÜRKİYE'DEKİ ROMAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMLERİ İLE İLGİLİ
YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZ ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ**

*EXAMINATION OF GRADUATE THESIS STUDIES ON THE EDUCATION OF
ROMA CHILDREN IN TURKEY*

Muhammed ŞAHİN*

*Geliş Tarihi: 20 Ocak 2023
(Received)*

*Kabul Tarihi: 19 Haziran 2023
(Accepted)*

ÖZ: Bu çalışma ile Roman çocukların eğitimlerini konu alan Türkiye'de yayımlanmış lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi hedeflenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizinin tercih edildiği çalışmada 2004-2022 yıllarında yayımlanan toplam 13 tez çalışmasına ulaşılmıştır. Tezler YÖK Tez Merkezi veri tabanından taranmıştır. 13 tezin tamamı yüksek lisans tezi olup konu ile ilgili doktora tezi tespit edilmemiştir. Tezlerin 9'u nitel, 4'ü nicel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. 2010 yılına kadar sadece 4 tez çalışması yapılmışken 2010 yılından günümüze kadar 9 tez yayımlanması konunun akademik çevrelerce önemsendiğini göstermektedir. Tez yazarlarının yoğunluklu olarak alandaki problemler, çözüm önerileri, öğretmen, öğrenci ve aile görüşleri üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Kadın araştırmacıların konu ile ilgili araştırma yapmaya daha istekli oldukları bir diğer tespit edilen bulgudur. İncelenen çalışmalar neticesinde araştırmacılara ve öğretmenlere konu ile ilgili yurt dışında yayımlanmış tezler ve makaleleri incelemeleri, okul çağında olup okula devam etmeyen Roman çocukların sosyal yaşamını derinlemesine araştırmaları, Roman kökenli önemli kişileri konu alan biyografi çalışmaları yapmaları, Roman çocukların eğitim kalitelerini ve okula devam sürelerini artıracak projeler üretmeleri, Roman çocuklara özgü okul kültürüne uyumu kolaylaştıran sağaltıcı eğitim programları hazırlamaları, ailelere çocuklarının eğitim hayatına daha aktif katılımlarını sağlayacak bilgilendirici seminerler vermeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Roman Çocuklar, Roman Öğrenciler, Doküman Analizi

ABSTRACT: With this study, it is aimed to examine the graduate thesis studies published in Turkey on the education of Roma children. A total of 13 thesis studies published in 2004-2022 were reached in the study where document analysis was preferred, one of the qualitative research methods. These were scanned from the YÖK thesis centre database. All 13 theses was a master's thesis and the doctoral thesis on the subject was not identified. 9 of the theses were qualitative and 4 of them were carried out by quantitative research methods. While only 4 theses were conducted until 2010, the publication of 9 theses since 2010 shows that the issue is cared about by academic circles. It is seen that authors focus on

* MEB, Öğretmen, muhammed.0292@outlook.com, <https://orcid.org/0000-0003-3530-5624>

problems in the field, suggestions, and the opinions of teachers, students, and families. Another finding is that female researchers are more willing to research the subject. As a result of the studies examined, it is suggested that the researchers and teachers publish theses and articles abroad, research about the Roma children who do not attend school age by focusing on their social life make biography studies on important people of Roma origin, produce projects that will increase the quality of Roma children and their continuation of the school. Moreover, it can be recommended that they prepare training programs that facilitate compliance with Roma children's school culture, and give families informative seminars that will provide more active participation in their children's education life.

Key Words: Roma Children, Roma Students, Document Analysis

GİRİŞ

Romanların kökenlerinin tam olarak nereye dayandığı tartışma konusudur. Sampson'a göre (1923), Romanlar, anavatanları olan Kuzey Batı Hindistan'dan 10. Yüzyılın başlarında Anadolu'ya, 15. Yüzyılın başından itibaren de Avrupa ülkelerine dağılmışlardır (Aktaran: Arayıcı, 2008). Türkiye'deki Romanların ataları, Bizanslar döneminde yaşayan *Atsinganoi* veya *Athinganoi* isimleri ile anılan şimdiki Eskişehir civarında yaşamış Frigyalılara dayanmaktadır (Marsh, 2008). Türkler ile ilk temaslarını Selçuklular döneminde kuran Romanlar, Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında başta demircilik ve müzisyenlik olmak üzere birçok meslek icra etmişlerdir. Cumhuriyet döneminde özellikle Lozan Antlaşması ile Batı Trakya'da yaşayan Romanlar nüfus mübadelesi kapsamında Türkiye'ye getirilmiş ve yoğunluklu olarak Marmara Bölgesi'ne yerleştirilmiştir.

Geçmişte olduğu kadar günümüzde de sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalan Romanlar yoksulluk, işsizlik, eğitim ve barınma yoksunluğu yaşamaktadır. Yaygın olarak "çingene" sözcüğü ile anılan Romanlar, dikkat çekici kişilikleri, kent ve kır yaşamındaki tarzları, eğitim yaşantılarındaki konumları ve istihdam süreçleri açısından dezavantajlı grup içinde marjinal bir kitleyi teşkil etmektedir (Çetin, 2017). Göçebe olmalarının etkisiyle farklı coğrafyalarda yaşayan Romanlar, Doğu Avrupa ülkelerinde "kaldereş", Kuzey Avrupa'da "gatinos", İngiltere'de "gypsy" isimleriyle özdeşleştirilmişlerdir. Çingeneler geçmişten günümüze değişik adlarla adlandırılmakla birlikte Roman adı daha istenilen ve kabul edilen bir adlandırma olarak kabul edilmiştir (Ünaldi, 2012). 1971'de düzenlenen 1. Dünya Roman Kongresi'nde Gypsy, Gitano gibi kelimelerin yerine "Roman" kelimesinin kullanılması Roman hareketi için kırılma noktası olmuştur (Hancock, 1991).

Dezavantajlı etnik gruplar arasında yer alan Roman vatandaşların yaşadıkları sosyal ve ekonomik zorluklar kadar Roman çocukların yaşadıkları güçlükler de

üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konudur. Roman çocuklarla/öğrencilerle ilgili akademik çalışmalara baktığımızda üzerinde durulan en önemli sorunun eğitim olduğu görülmektedir. Türkiye’deki Roman öğrenciler ücretsiz eğitim hizmeti olmasına rağmen okul için gerekli diğer ihtiyaçlarının karşılanamaması, okula, öğretmene ve arkadaşlarıyla uyum sorunu yaşamaları ve en önemlisi önyargılar sebebiyle eğitimde çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Marsh, 2008). Sosyal çevrelerinde kendilerine rol model olacak örnek kişilerin olmayışı Roman çocukların okulu önemsememelerine sebep olmasının yanında çocukların aile bütçesine destek olmak için çalışmak zorunda kalması, çocukların kendi gelecekleri hakkında fikirlerinin olmaması toplumun geneli tarafından kabul edilen olgulardır (Genç, 2015). Kabaklı (2013)’ya göre “Türkiye’deki Romanların ekonomik, kültürel, sosyal ve politik alanlarda dezavantajlı durumda oldukları bilinmekteyken yapılan literatür araştırmaları Türkiye’deki sosyal bilimcilerin bu konuları araştırmakta veya yazmakta yetersiz kaldığını göstermektedir.”

Araştırmanın Amacı

Dışlanma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Roman çocukların eğitim ve sosyal hayatla bütünleşemediği (Genç, 2015), eğitim öğretim yaşantılarında birinci problemin önyargı olduğu (Diktaş vd., 2016), eğitim haklarından yararlanmadığı (Adigüzel, 2020) göz önüne alındığında konu hakkında yapılan çalışmaların incelenmesi ve konu ile ilgili çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara kaynak oluşturması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çağlayan (2021), sosyoekonomik yönden zayıf olan dezavantajlı gruplar ile bu gruplar içerisinde bulunan Romanların eğitimleri hakkında yazılan makale çalışmalarını inceleyerek bu makaleleri derlemiştir. Buradan hareketle araştırmacılara makalelerin yanı sıra daha fazla veri sağlaması açısından bu çalışmada Roman çocukların eğitimlerini konu alan Türkiye’de yayımlanan lisansüstü tezlerin detaylı bir şekilde incelenmesi ve bir araya getirilmesi amaç olarak görülmüştür.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada veriler gözlemler, görüşmeler ve dokümanlar yoluyla toplanır (Berg & Lune, 2019). Toplanan verilerin çözümlenmesinde doküman analizi kullanılmıştır. Kiral (2020), doküman analizi kavramını “Türkçe olarak söylemek gerekirse “belge incelemesi” demek doğru olacaktır” şeklinde tanımlamıştır. Fakat literatürde “doküman analizi” ifadesi en çok tercih edilen ifade olmaya devam etmektedir. Wach (2013)’e göre doküman analizi, yazılı dokümanların düzen ve titizlik içinde analiz edildiği nitel

bir araştırma yöntemidir. Doküman taraması sonucunda elde edilen tezler doküman analizi yapılarak Roman çocukların eğitimlerini konu alan lisansüstü tez çalışmalarını ortaya konmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verileri çözümlenmek amacıyla yöntem olarak doküman analizi kullanılmıştır. Karasar (2005)'e göre doküman analizi, bir amaca dönük olarak kaynakları bulma ve bulunan kaynakları okuyup gerekli yerleri not alıp değerlendirme iş ve işlemlerini kapsamaktadır. Veriler, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından faydalanılarak taranmış ve toplanmıştır. TDK (2002)' ya göre taramak sözcüğü "*derleme ve araştırma yapmak için bir yayını dikkatle gözden geçirmek veya gerekli kelime, cümle ve yazıları tespit etmek*" anlamına gelmektedir. Taramalarda yıl sınırlamasına gidilmemiş, konu ile ilgili şimdiye kadar yayımlanan tüm tezler incelenmiştir. İnceleme sonucunda tezlerin 2004-2022 yılları arasında yayımlandığı tespit edilmiştir. Taramalar, roman çocuklar, roman öğrenciler, doküman analizi anahtar sözcüklerine göre yapılmıştır. Tarama sonucunda roman çocukların eğitimi konusu ile ilgili olan tezler seçilip daha detaylı incelenmek üzere ayrı bir klasörde toplanmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde veri olarak kullanılacak tezler yazarı-yılı, çalışma grubu, araştırmanın amacı, araştırmanın yöntemi, tez türü ve sonuçlar olmak üzere altı kategoride tablolaştırılmıştır. Örneklem grubunu Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nde Roman çocukların eğitimini konu alan tüm tezler (yüksek lisans ve doktora tezleri) oluşturmaktadır. Bu çalışma YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan Roman çocukların eğitimi ile ilgili yazılmış tezler ile sınırlıdır.

BULGULAR

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yapılan taramalarda Roman çocukların eğitimi ile ilgili 13 tez tespit edilip incelemeye alınmıştır. Tezler kronolojik sırasıyla şunlardır:

1. İlköğretim Sekizinci Sınıfta Öğrenim Görmekte Olan Roman Çocukların Bir Üst Öğrenime Devam Etmelerini Etkileyen Faktörler (Antalya Zeytinköy Örneği)
2. Roman Çocukların Gözüyle Ailelerin İşlevselliği: Tarlabası Örneği

3. The Survivors: Roma University Students İn Turkey (Hayatta Kalanlar: Türkiye’deki Roman Üniversite Öğrencileri)
4. Roman Öğrencilerin Eğitimlere Erişimleri (Fatih İlçesi Örneği)
5. Barbaros Ve Yeni Sahra Roman Çocuklarının Okullaşma Süreci: Ebeveyn Görüşleri
6. Roman Ailesinde Çocuğun Din Eğitimi (Yalova Örneği)
7. İlköğretim Düzeyinde Öğrenim Gören Roman Öğrencilerde Benlik Saygısı, Algılanan Sosyal Destek Ve Sosyal Beceriler
8. Romanlarda Çocuk Yoksulluğu: Kocaeli Tavşantepe Mahallesi Örneği
9. Terzibayırı’ndaki Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde Yaşadığı Sosyoekonomik Zorluklara İlişkin Öğretmen Öğrenci Ve Veli Görüşleri
10. Türkiye’de Eğitim Hakkının Pratik Edilişinin Roman Çocukların Deneyimleri İle Değerlendirilmesi: Edirne Örneği
11. Ortaokula Giden Roman Çocukların Beslenme Durumları Ve Beslenme Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi
12. Covid-19 Salgın Sürecinde Travma Bilgisine Dayalı Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Odak Grup Görüşme Yöntemiyle Öğretmenlerle Değerlendirilmesi: SOYAÇ Örneği
13. Okul Terkinin Önlenmesi İçin Öğretmenlerin Aktif Katılımlarıyla Gerçekleştirilen Psikolojik Dayanıklılık Programının Niteliksel Yöntemle Değerlendirilmesi: SOYAÇ Örneği.

Tablo 1 Roman çocukların/öğrencilerin eğitimini konu alan tezler

Yazar-Yıl	Çalışma Grubu	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Tez Türü	Sonuçlar
Seval AKGÜN-2004	80 Roman çocuk	Sekizinci sınıfa devam eden Roman çocuklarının üst öğrenime devamlarını etkileyen çeşitli faktörleri belirlemek.	Nicel	Yüksek Lisans	Roman çocukların okul ile ilgili düşüncelerinin genel olarak olumlu olduğu, okul ile ilgili beklentilerinin yüksek olduğu, aile tutumları ve öğrenci başarısının bir üst öğrenime devam etmeyi oldukça etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.
Ceren SUNTEKİN-2008	44 Roman çocuk	Tarlabası'nda yaşayan Roman ailelerin çocuklarının bazı sosyo-demorafik özellikleri ile aile işlevlerini incelemek	Nicel	Yüksek Lisans	Roman çocuklarına ilişkin sonuçlara bakıldığında Roman çocukların eğitimlerinde sınıf tekrarının fazla olması ve okula geç yaşta başladıkları, hobi olarak genellikle müzikle uğraştıkları, Roman çocukların gözüyle aile işlevlerine ilişkin sonuçlara bakıldığında Roman ailelerin problem çözüme, iletişim, davranış kontrolü vb. konularda sağlıklı oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Roman gençlerin toplumsal dışlanma riskine karşı sosyal-ekonomik koşullar, erken çocukluk yılları ve okul deneyimleri açısından aşırı bir çaba sergiledikleri, Roman Hakları Hareketi'ne katılan Roman gençlerin bu harekette yer almayan Roman gençlerine göre kimliklerini gizleyerek asimile olmak yerine toplumla bütünüleşmeyi arzu ettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yüksek
Lisans

Nitel

Roman üniversite öğrencilerinin yükseköğretime devam etmelerine etki eden faktörleri belirlemek, Roman Hakları Hareketi'nde yer alan ve almayan Roman üniversite öğrencilerinin aralarındaki etnik kimlik algıları açısından farklılıklarını ortaya çıkarmak.

9 Roman
üniversite
öğrencisi

Melike
DİLER-2008

Tablo 1 (devamı) *Roman çocukların/öğrencilerin eğitimini konu alan tezler*

Yazar-Yıl	Çalışma Grubu	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Tez Türü	Sonuçlar
Esin YAVUZAK TABAN-2010	30 Öğretmen	İlköğretim sınıflarında eğitim gören Roman öğrencilerin eğitime erişimlerini öğretmen görüşlerinden hareketle anlamaya çalışmak.	Nitel	Yüksek Lisans	Roman öğrencilerinde en olumlu tutumların sosyal faaliyetlere katılma ve iletişim becerilerinde başarı gösterme olduğu, okul kültürüne uygun hareket etmedikleri, Roman olmayan öğrencilere göre öz bakım becerilerinin, ortak değere saygı duyma davranışlarının ve takım çalışmasında sorumluluk almanın zayıf olduğu, karşılaştıkları sorunlara çözüm odaklı yaklaşmadıkları, verimli ders çalışma konusunda Roman olmayan öğrencilere göre zayıf kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ekonomik ve istihdam sorunlarının Roman çocukların okullaşma süreçlerinde zorlayıcı faktörler olduğu ve ailelerin konu ile ilgili tutumlarını etkilediği, ilköğretim sürecinde neredeyse bütün çocukların okula gittikleri fakat ilköğretim sonrasında okula devam edip etmeme kararını çocuğun kendisinin verdiği, lise çağına gelen Roman öğrencilerin yoksulluk, akademik başarıda düşük performans sergileme, çevrelerinde iyi bir rol
Neslihan KABAKLI-2013	20 Roman kadın	Romanların yaşam durumlarını dikkate alarak ebeveyn görüşleri ve Bourdieu'nun sermaye, habitus, alan, sembolik şiddet kavramları ile Roman çocuklarının okullaşma süreçlerini açıklamak..	Nitel	Yüksek Lisans	

model olmayışı ve serbest bir ortamda yetişmeleri sebebiyle lise eğitimine devam etmeyi tercih etmedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Roman ailelerin %33.3'nün temel dini bilgilerde yeterli bilgiye sahip olduğu, %92'sinin temel dini bilgileri kendi ebeveynlerinden öğrendiği, %52'sinin ailelerinden aldıkları dini eğitimlerin yeterli olmadığı, %46.7'sinin "Çocukların kalbine öncelikle dini hassasiyet ve Allah korkusunu yerleştirmeleri" görüşünü savundukları, %25.3'ünün çocuklarını düzenli olarak Kur'an Kurslarına gönderdikleri, %56.7'sinin çocuklarının dini emir ve yasaklara uymalarını istediği, %55.4'ünün çocukları ile birlikte Cuma ve bayram namazlarına gittikleri, çocuklarının %22'sinin Kur'an okumayı bildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Roman çocuklarına din eğitimi verebilmek için konu hakkında belirli alt yapılarının olması gerekliliğini ortaya çıkarmak, ailelerin bu eğitimi nasıl bir ortamda verdikleri ve karşılaştıkları problemleri tespit ederek çözüm önerileri sunmak.

Ayşe KİREZ
TAŞYÜREK-
2015
150
Roman
vatandaş

Nitel
Yüksek
Lisans

Tablo 1(devamı) *Roman çocukların/öğrencilerin eğitimini konu alan tezler*

Yazar-Yıl	Çalışma Grubu	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Tez Türü	Sonuçlar
Merve KAYAL-2018	211 Roman öğrenci	İlköğretim düzeyinde eğitimlerine devam eden Roman öğrencilerin benlik saygısı ile ailesinden, öğretmeninden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve sosyal beceriler arasındaki ilişkileri incelemek.	Nitel	Yüksek Lisans	Roman çocukların, ailelerinden, öğretmenlerinde ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve sosyal becerilere ilişkin puanlarının benlik saygıları seviyelerini anlamlı düzeyde yordadığı ve cinsiyet değişkenine göre bu düzeylerin farklılaşmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
Rukiye TURGUT-2019	15 Roman ebeveyn (7-18 yaş arası çocuğa sahip olan)	Roman ailelerindeki çocuk yoksulluğunun sebeplerini ve bunun sebep olduğu sonuçları incelemek, çocukların mazur kaldığı yoksul hayatı ortaya imkansızlıkları ortaya çıkarmak.	Nitel	Yüksek Lisans	Roman çocukların yoksulluğunun kaynağının bireysel ve toplumsal sebepler olduğu, bireysel nedenler bazında en büyük nedenin etnik ve kültür açısından farklar olduğu, toplumsal nedenler açısından ise ailelerin sahip oldukları ebeveynlerden kalma mesleklerin yok olmasından dolayı yoksulluk yaşadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Yoksulluk ve etnik köken neticesinde okul araç gereç ve kıyafet ihtiyaçları karşılanamayan Roman çocuklar okula adapte olamamakta, okula devam edememektedir.

Buket ÇİFTÇİ- 2019	23 Roman öğrenci, 15 Roman veli, 12 Öğretmen	Roman öğrencilerin ülkedeki eğitim sistemi ve süreci dâhilinde yaşadıkları sorun ve zorlukları öğretmen ve veli boyutlarında ele alıp tespit etmek.	Nitel	Yüksek Lisans	Roman öğrencilerin akademik zorluklar yaşadıkları, okul kurallarına aykırı hareket ettikleri, ekonomik zorluklar nedeniyle eğitime yansyan zorlukları olduğu, aile desteğinin yetersiz olduğu, ayrımcılığa maruz kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.
--------------------------	---	--	-------	------------------	--

Tablo 1(devamı) *Roman çocukların/öğrencilerin eğitimini konu alan tezler*

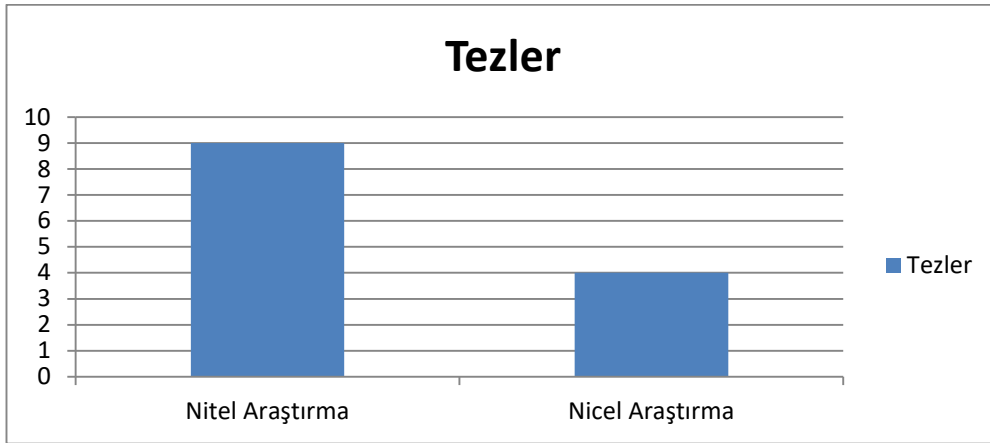
Yazar-Yıl	Çalışma Grubu	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Tez Türü	Sonuçlar
Ekim ÇUHADAR- 2020	10 Roman çocuk	Türkiye'de eğitim hakkının kapsamını ve temel ilkelerini incelemek, eğitim hakkının uygulanma durumunu Roman toplumunun deneyimlerine dayanarak değerlendirmek.	Nitel	Yüksek Lisans	Yoğunluklu olarak Roman çocukların gittikleri okulların nitelikli eğitim şartlarına sahip olmadıkları, nitelikli öğretmenlerin görevlendirilmediği, eğitim materyallerinin ve sağlanan maddi kaynakların yeterli olmadığı, Roman çocukların ayrıştırma veya engelli raporu aldırma uygulamaları ile eğitim ortamından uzaklaştırıldıkları, öğretmenleri ile ilişkilerinin ayrımcılık temelinde geliştiği, akran zorbalığına maruz kaldıkları, yoksulluk durumunun çocukların okula devam etme durumlarını olumsuz etkilediği ve gerekli tedbirlerin devlet eliyle alınması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Müberra ÇİL- 2021	181 Çocuk (94 roman,84 Roman olmayan)	Ortaokula devam eden Roman çocukların beslenme alışkanlıkları, beslenme davranışları, aldıkları besinler ve bu besinlerdeki enerji ögeleri ile beslenme bilgilerinin yanında bunlara etki eden faktörleri belirlemek.	Nitel	Yüksek Lisans	Dezavantajlı etnik gruplar arasında yer alan Roman çocuklarının fiziksel aktivitelerinin düşük olduğu, beslenme bilgilerinin iyileştirilmesi gerektiği ve bazı önemli besin öğelerinin alınmada yetersiz kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.
Buse KAYA- 2022	9 Öğretmen	Sosyoekonomik yönden zayıf ailelerin çocuklarının gittiği, çok yüksek okul terki durumlarının görüldüğü bir okulda çevrimiçi gerçekleştirilen SOYAC (Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar için Uygulama ve Araştırma Merkezi) çalışmaları neticesinde öğretmen ve öğrenci açısından ortaya çıkan gelişmeleri öğretmen söylemleri açısından ortaya çıkarmak.	Nitel	Yüksek Lisans	Uygulanan psikososyal destek eğitimlerinin öğretmenlere sosyal ve duygusal bağlamda farkındalık kazandırdığı, öğrencilerine karşı daha kapsayıcı davranışlar edindikleri, öğretmen ve öğrenci arasında güvenli ilişki ve alanlar sağladığı, öğretmenlerin iyi oluşlarına destek sağlayan bu çalışmaların dolaylı olarak öğrencilerin de iyi oluşlarını etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

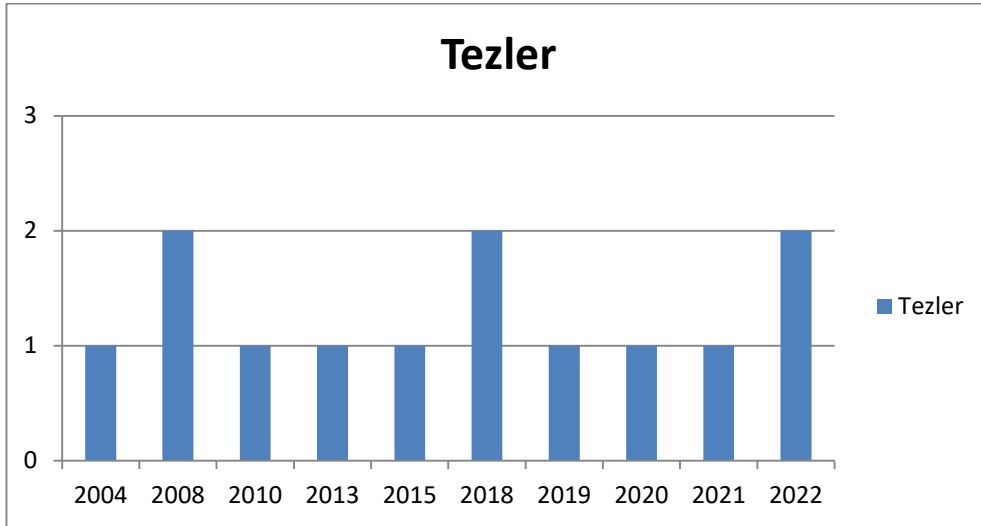
Tablo 1 (devamı) *Roman çocukların/öğrencilerin eğitimini konu alan tezler*

Yazar-Yıl	Çalışma Grubu	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Tez Türü	Sonuçlar
Münire KARDAŞ-2022	11 Öğretmen	SOYAÇ(Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar için Uygulama ve Araştırma Merkezi) koordinatörlüğünde yürütülen RESCUR (Psikolojik Dayanıklılık Programı) uygulamasını farklı boyutlarda incelemek ve katılan öğretmenlerin uygulamaya yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak.	Nitel	Yüksek Lisans	Roman çocukların ağırlıkta olduğu bir okulda gerçekleşen bu çalışmada öğrencilerin empati yapabilmeyi öğrendikleri, özgüvenlerinde artış olduğu, duygu düzenleme becerilerini edindikleri, okul içindeki şiddet içerikli davranışlarda önemli azalmalar olduğu ve SOYAÇ desteği sayesinde öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde gelişme olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 2: Roman çocukların eğitimleri ile ilgili yazılan tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri

Tablo 3: Yıllara göre Roman çocukların eğitimleri ile ilgili yazılan tezler

Bu çalışma Roman çocukların/öğrencilerin eğitimi hakkında Türkiye’de yazılmış lisansüstü tezler hakkında bilgiler vermektedir. Tarama sonucunda konu ile bağlantılı 2004 ve 2022 yılları arasında yayımlanan 13 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin 9’unda nitel, 4’ünde nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı (Tablo 2), hepsinin yüksek lisans tezi olduğu, hiç doktora tezinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Tez çalışmalarının yayımlandığı yıllara bakıldığında (Tablo 3) 2010 yılı öncesi (4 tez) ve 2010 yılı sonrasında (9 tez) sayı bakımından ciddi bir fark olduğundan hareketle Roman çocukların ve eğitimlerinin akademik çevrelerce giderek daha fazla önemsendiği söylenebilir. Bir diğer dikkat çeken tespit ise tezlerin hepsinin kadın araştırmacılar tarafından yazılmış olmasıdır. Buradan yola çıkarak kadın araştırmacıların Roman çocukların eğitimi ile ilgili çalışmalar yapmaya daha istekli oldukları anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Roman çocukların üst öğrenime devamlarını etkileyen faktörlerin incelendiği çalışmada Akgün (2004) Roman çocukların okul ile ilgili düşüncelerinin ve beklentilerinin olumlu olduğunu, aile tutumları ve öğrenci başarısının bir üst öğrenime devam etme isteğini etkilediği sonuçlarına ulaşmıştır. Sonuçlara bakıldığında Roman ailelerin eğitim hayatlarında çocuklarını desteklemeleri, ihtiyaçlarını karşılamaları, öğretmenlerin de ailelerin bu desteğine yardımcı olacak tedbirler (akran zorbalığına izin vermeme, etnik ayrımcılığa müdahale etme vb.) almaları Roman çocukların eğitim hayatlarına devam etmeleri yönünden önemli görülmektedir.

Suntekin (2008), çalışmasında Roman çocuklarında sınıf tekrarının fazla olması, hobi olarak daha çok müzikle ilgilendikleri, ailelerin işlevselliği açısından ise Roman ailelerin problem çözme, iletişim, davranış kontrolü gibi konularda eksikliklerinin olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Bu sonuçlar Roman çocuklarının okul hayatlarındaki problemlerin sebeplerini araştıran araştırmacılar için ilk incelenecek adresin onların aileleri olduğunu düşündürmektedir.

Sosyal-ekonomik koşullardan okul deneyimlerine kadar birçok alanda aşırı çaba sarf eden Roman gençler bu çabalarını üniversite yaşamlarında da sürdürmekte ve Roman Hakları Hareketi’ne katılan gençlerin etnik kimliklerini gizlemek yerine toplumla bütünleşme çabası bu hareketin içinde olmayan soydaşlarına göre fazladır (Diler, 2008). Türkiye’de üniversite eğitimlerine devam eden Roman gençlerin geçmişte yaşadıkları sosyal kabul sorunları nedeniyle üniversite yaşamlarında etnik kimliklerini saklamaya çalıştıkları görüldüğü gibi, bu düşünce tarzından vazgeçip

toplumsal bütünleşmeyi etnik kimliklerini saklamadan başarmaya çalışanların bir hareket etrafında birleştikleri görülmektedir.

Yavuzak Taban (2010) tarafından Roman öğrencilerin eğitime erişimlerinin öğretmen gözünden anlaşılması amacıyla yapılan çalışmada Roman öğrencilerin sosyal faaliyetlere katılma ve iletişim becerilerinde becerikli oldukları, fakat okul kültürü, öz bakım becerileri, ortak değere saygı duyma, takım çalışmasında sorumluluk alma konularında zayıf oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Sonuçlara bakıldığında sınıfta Roman öğrenci bulunan öğretmenlerin bu öğrencilere bakış açılarının olumsuz olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu olumsuz davranışlarını azaltmada veya yok etmede okulda gerekli rehberlik hizmetlerinin sağlanması, derslerde Roman olmayan akranları ile ortak çalışmalar yapabilecekleri etkinlikler düzenlenmesi Roman çocukların okul kültürüne uyumu açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Roman çocukların okullaşma süreçlerinin araştırıldığı çalışmada Kabaklı (2013), Roman çocukların eğitim hayatını etkileyen barınma ve ekonomik yetersizlikler gibi birçok olumsuz etken olduğunu, ilköğretimden sonra okula devam edip etmemeye daha çok çocuğun kendisinin karar verdiği sonuçlarına ulaşmıştır. Roman ailelerin ekonomik durumları yaşam kalitelerini etkilediği gibi çocukların eğitim hayatlarını da etkilemektedir. Bunun neticesinde lise çağına gelen Roman çocuklar okula devam etmek yerine çalışma hayatına girmeyi tercih etmektedirler.

Roman ailelerinde çocuğun din eğitiminin araştırıldığı çalışmada ailelerin üçte birinin temel dini bilgilerle sahip olduğu fakat çocuklarının din eğitiminde kendilerini yetersiz hissettiklerini bildirdikleri, çocuklarının dini bilgileri öğrenmelerini istedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Kirez Taşyürek, 2015). Çocukların eğitiminde ailenin rolü yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçeklik dini ve ahlaki eğitimin verilmesi konusunda da önemlidir. Roman ailelerinde temel dini bilgilerin eksik olmasından dolayı bu eğitimin çocuklara aile eliyle ulaşması zor görünmektedir. Roman ailelere dini eğitim vermenin yanında çocuklara kurslar vasıtası ile bu bilgilerin öğretilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Algılanan sosyal destek ve sosyal becerilerin Roman öğrencilerin benlik saygısına etkisinin incelendiği çalışmada, Kayal (2018) roman çocukların ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ve beceri puanlarının çocukların benlik saygılarına doğrusal yönde etki ettiğini ortaya koymuştur. Sosyal destek ve beceri düzeyleri artan Roman öğrencilere arkadaşlık ilişkilerinden okula uyuma kadar birçok yönde olumlu etki ettiği görülmektedir.

Turgut (2019) Romanlarda çocuk yoksulluğu ile ilgili yaptığı araştırmasında yoksulluk dolayısı ile okul araç gereçleri ile kıyafet ihtiyaçları karşılanamayan Roman çocuklarının okula devam etme sorunu yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Eğitime devam konusunda okul ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir ve Roman ocukların ekonomik desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Terzibayırı'ndaki Roman ğrencilerin Türk eğitim sistemi içinde ğretmen, ğrenci ve veli gözünden yaşadıkları sosyoekonomik zorlukların incelendiği araştırmada ifti (2019), Roman ğrencilerin akademik zorluklar yaşadıkları, okul kurallarına uymadıkları, aile desteğinin zayıf olduğu ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını tespit etmiştir. Roman ğrencilerin ekonomik olarak desteklenmesi ve okullarında akranları tarafından ayrımcılığa maruz bırakılmalarının engellenmesi önemli görülmektedir.

Çuhadar (2020) eğitim hakkının pratik edililişini Roman ğrenciler nezdinde incelediği araştırmasında Roman ocukların gittikleri okulların ve o okuldaki öğretmenlerin nitelikli olmadıkları, eğitim materyallerinin yetersiz olduğu, çocukların okuldan uzaklaştırılmak istendiği, öğretmenleri ve akranları ile ayrımcılık temelinde ilişki geliştirdikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Roman ocukların eğitim gördüğü okullarda ayrımcılığın nlenmesine yönelik tedbirlerin alınmasının yanı sıra okulun fiziki Őartlarının iyileştirilmesi önemli görülmektedir.

il (2021)' in ortaokula devam eden Roman çocuklarının beslenme durumları ve bilgi düzeylerini incelediği araştırmasında Roman ocukların beslenme bilgilerinde eksiklik olduğu ve geliştirilmesi gerektiği ile bazı besin öğelerinin alımında yetersiz kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Roman ocukların beslenme alışkanlıkları ve yaş düzeylerine uygun mineraller içeren gıda alımının fiziki ve zihinsel gelişimleri açısından önemli olduğu görülmektedir.

Kaya (2022)'nin SOYAÇ alışmaları kapsamında psikososyal destek sağlanan öğretmenlere sosyal ve duygusal açıdan farkındalık kazandırıldığı, ğrenci ilişkilerinde kapsayıcılıklarının artırıldığı, ğretmen ve ğrenci arasındaki ilişkileri güçlendirecek güvenli alanlar yaratıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler için düzenlenen eğitimlerin hem ğrenci hem ğretmen açısından oldukça faydalı olduğu görülmektedir.

Bir diğer SOYAÇ alışmasında, RESCUR (Psikolojik Dayanıklılık Müfredatı) uygulamalarının Roman ocukların ağırlıkta olduğu bir okulda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden hareketle, öğrencilerin empati, duygu düzenleme becerileri ve özgüvenlerini artırdığı, okul içindeki Şiddet davranışlarını azalttığı, SOYAÇ ekibi desteği ile ğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkileri geliştirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Kardaş, 2022).

Roman ocukların eğitimlerini konu alan yurtiçinde yayımlanmış tez çalışmalarının incelenip yazar, yıl, amaç, yöntem, tür ve sonuçları hakkında bilgi verilen bu çalışma ile Roman ocuklar ve onların eğitimleri üzerine çalışmalar

yapmak isteyen araştırmacılara veri kaynağı oluşturulmaya çalışılmıştır. İncelenen tezlerin yoğunluklu olarak alandaki problemleri ortaya çıkardığı ve çözüm önerileri sunduğu görülmektedir. Araştırmacılara ve öğretmenlere aşağıdaki konularda öneriler sunulmuştur:

1. Roman çocukların eğitimleri ile ilgili yurtdışında yayımlanmış lisansüstü tezler ve bilimsel makaleler incelenebilir.
2. Okula devam etmeyen okul çağı roman çocuklarının sosyal yaşamı derinlemesine ortaya konulabilir.
3. Çevresine örnek olan Roman kökenli bilim adamı, yazar, sanatçı, politikacı vb. kişilerin hayatlarına dair biyografi çalışmaları yapılabilir.
4. Roman çocukların eğitim kalitelerini ve okula devam sürelerini artıracak projeler üretilebilir.
5. Roman çocuklarına özgü okul kültürüne uyumunu kolaylaştıran sağaltıcı programlar hazırlanabilir.
6. Roman ailelerin çocuklarının eğitim hayatına etkin şekilde katılımlarını sağlamak adına bilgilendirici seminerler verilebilir.

KAYNAKÇA

- ADİGÜZEL, S. (2020). Türkiye’de Yaşayan Romanların Eğitim Hakkının Avrupa Birliği ve Sosyal Politika Açısından Değerlendirilmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 11(21), Art. 21.
- AKGÜN, S. (2004). *İlköğretim Sekizinci Sınıfta Öğrenim Görmekte Olan Roman Çocukların Bir Üst Öğrenime Devam Etmelerini Etkileyen Faktörler (Antalya Zeytinköy Örneği)* [Yüksek Lisans]. Selçuk Üniversitesi.
- ARAYICI, A. (2008). *Avrupa’nın Vatansızları Çingeneler*. Kalkedon Yayınları.
- BERG, B. L., & Lune, H. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (A. Arı, Çev.; 9.Baskı). Eğitim Kitabevi.
- ÇAĞLAYAN, E. (2021). Türkiye’deki Dezavantajlı Grupların Ve Roman Vatandaşların Eğitimi Hakkında Yapılan Çalışmaların Analizi/İncelenmesi. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(1), Art. 1.

- ÇETİN, B. I. (2017). Kimlikleriyle Romanlar: Türkiye'deki Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji Belgesi Ve Birinci Aşama Eylem Planı'nın Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.11611/yead.278435>
- ÇİFTÇİ, B. (2019). *Terzibayırı'ndaki Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde Yaşadığı Sosyoekonomik Zorluklara İlişkin Öğretmen Öğrenci ve Veli Görüşleri* [Yüksek Lisans]. Sakarya Üniversitesi.
- ÇİL, M. (2021). *Ortaokula Giden Roman Çocukların Beslenme Durumları ve Beslenme Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi* [Yüksek Lisans]. Marmara Üniversitesi.
- ÇUHADAR, E. (2020). *Türkiye'de Eğitim Hakkının Pratik Edilişinin Roman Çocukların Deneyimleri İle Değerlendirilmesi: Edirne Örneği* [Yüksek Lisans]. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- DİKTAŞ, A., Deniz, A. Ç., & Balcıoğlu, M. (2016). Uşak'ta Yaşayan Romanların Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Yaşadıkları Problemler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 22.
- DİLER, M. (2008). *The Survivors: Roma University Students In Turkey* [Yüksek Lisans]. Middle East Technical University.
- GENÇ, Y. (2015). Roman Çocuklarının Eğitim Süreci ve Akademik Başarılarında Sosyal Dışlanma Algısı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(Number: 33), 79-79. <https://doi.org/10.9761/JASSS2796>
- HANCOCK, I. (1991). The East European Roots of Romani Nationalism. İçinde *The Gypsies of Eastern Europe*. Routledge.
- KABAKLI, N. (2013). *Barbaros ve Yeni Sahra Roman Çocukların Okullaşma Süreci: Ebeveyn Görüşleri* [Yüksek Lisans]. Yeditepe Üniversitesi.
- KARASAR, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

- KARDAŞ, M. (2022). *Okul Terkinin Önlenmesi İçin Öğretmenlerin Aktif Katılımıyla Gerçekleştirilen Psikolojik Dayanıklılık Programının Niteliksel Yöntemle Değerlendirilmesi: SOYAÇ Örneği* [Yüksek Lisans]. Maltepe Üniversitesi.
- KAYA, B. (2022). *Covid-19 Salgın Sürecinde Travma Bilgisine Dayalı Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Odak Grup Görüşme Yöntemiyle Öğretmenlerle Değerlendirilmesi: SOYAÇ Örneği* [Yüksek Lisans]. Maltepe Üniversitesi.
- KAYAL, M. (2018). *İlköğretim Düzeyinde Öğrenim Gören Roman Öğrencilerde Benlik Saygısı, Algılanan Sosyal Destek ve Sosyal Beceriler* [Yüksek Lisans]. Nişantaşı Üniversitesi.
- KİRAL, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), Art. 15.
- KİREZ TAŞYÜREK, A. (2015). *Roman Ailesinde Çocuğun Din Eğitimi (Yalova Örneği)* [Yüksek Lisans]. Uludağ Üniversitesi.
- MARSH, A. (2008). Türkiye Çingenerinin Tarihi Hakkında. İçinde E. Uzpeder, S. Danova/Roussinova, S. Özçelik, & S. Göçen (Ed.), *Biz buradayız! Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi* (1. baskı). Edirne Roman Derneği.
- SUNTEKİN, C. (2008). *Roman Çocukların Gözüyle Ailelerin İşlevselliği: Tarlabası Örneği* [Yüksek Lisans]. Hacettepe Üniversitesi.
- TURGUT, R. (2019). *Romanlarda Çocuk Yoksulluğu: Kocaeli Tavşantepe Mahallesi Örneği* [Yüksek Lisans]. Sakarya Üniversitesi.
- ÜNALDI, H. (2012). Türkiye’de Yaşayan Kültürel Bir Farklılık: Çingener. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), Art. 1.
- WACH, E. (2013). Learning about Qualitative Document Analysis. *IDS Practice Papers*.

YAVUZAK TABAN, E. (2010). *Roman Öğrencilerin Eğitime Erişimleri (Fatih İlçesi Örneği)* [Yüksek Lisans]. Beykent Üniversitesi.

ETİK: Bu makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI VE FİNANSAL KATKI BEYANI: Çalışmamın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken bir mali katkı veya diğer çıkar çatışma ihtimali (potansiyeli) ve ilişki alanı yoktur.